

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יצחק״א אפרים שמעון סינאוויץ

[illegible]

[illegible]

רַב נָסִים גַּאֲוִן

וַיִּסְרֹר אִישׁ אֶת בְּנוֹ יוֹ
לִי מִיָּמִים עֲיִנָּת וְתַהֲמַת
ת מוֹסְרָ: [משלי י, כג]

וידעו עמרות צידו וימדה וישב (עירובין 21:) אשר לא הכיר תפארתו. מלפניו וחס
 וזהו לפי שעה כאור הגז. ד"א כי נר מזה וגו' מזה האז הוא נר כל מי שמקיים מצוה
 וימר לא טעוס חורמא אמר וכן הוא ודאי שמקרא זה מדבר במצוות אצלו וואל דכתיב (משלי
 כד) הנה איתן תפארתו חורבן חורבן הכותב כי מצינו את המצות למען ואמר דבר זה

מסיני: א"ר יצחק^א כל הקורא ק"ש על מטהו כאלו אור
וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא
ריננו על משכבותם וכתוב בתורה רוממות אל בגרונם
שמע על מטהו מזיקין בדילין הימנו שנאמר^ב ובני רשף
בו ואינו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר^ג מזי רעב ול
העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף
ואינו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי ר
יודעין אותו שנאמר^ד ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה
כל חקוי כל המחלה אשר שמתי במצרים אל אשים על
ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין אותו
טוב אלא תורה שנאמר^ה כי לקח טוב נתתי לכם ה
בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה טוב בשר ודם
שמח אבל הקב"ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושם
בא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסוריו באין עליו

[illegible][illegible][illegible]

הקדמה

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, ומסדבר מתנה ומסתנה נחליאל, כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקד לכל תורה ניתנה לו במתנה ומסדבר מתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחל אל שנאמר ומסתנה נחליאל (נדרים דף ל"ב ע"ג) והנה בענין התורה אל האדם מצינו שני בחינות אל בחינת סכר כדכתיב כי לקח טוב נתתי לכם כי ואמר חזל שלא כמדת הקב"ה מדת כבוד ודמ כבוד אדם מוכר חפץ כי (נדרים דף ל') ועוד יש בחינת מתנה כ"ל ויתבאר כ"ל לענ"ד כי הנה גם בהשגת התורה יש שני בחינות האחד הוא מה שיש האדם בבחינת שכלו ותבונתו וזה תלוי לפי גדולת האדם ולפי רוב עמלו כי יותר שיהיה חכם ויוסיף להיות עמל כמה ימצא דעת ומסמנו סתרים, אולם עוד כפלים לתושיה, כי לעמים יוכל האדם להשיג למעלה יותר מכפי ערך שכלו ותבונתו כבה חופעת רוח מסתום וכמו שאמר חזל חכם עדיף מנביא תוע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרה הלכה למשה כותיה ופרשי סברת הלב הבאה לו בנבואה חכה להסכים הלמ"ם (נ"ב דף י"ב ע"ג) והנה עדין יש לומר כי הנה מה שיש האדם בתורה בערך תבונתו ושכלו זהו בחינת ספק פרי עמלו ויגיעו אולם מה שזוכה האדם להשיג בתורה יותר מכפי ערך כח תבונתו ושכלו הוא נדר בחינת מתנה מנותן התורה ית"ש ליראי ה' תרבים בתורתו כי יתן את רוחו עליהם להאיר עיניהם באור תורתו ית"ש. והנה ידוע כי עיקר השגת התורה הוא רק כאשר זוכה האדם למדת הענוה ובפרט לבא לבחינה זו שיהיה התורה בנדר מתנה בוראי צריך להגיע למדה זו להיות ענין ושלל בדעתו להפשיט כח שכלו מכל רצון ונגיעת עצמי וזה מה שאמר חזל כיון שעושה אדם עצמו כמדבר שהוא מופקד לכל כי ועי' פרשי ולדרכיו נאמר כי רצו בזה למידת הענוה להיות כמדבר הזה שהוא מופקד לכל לדרך עליו ועי' שאמר (נמיוכין דף ל"ד) אם משים אדם עצמו כענוה זו שהכל רשין בה תלמודו מתקיים כי ואז זוכה שיהיה לו התורה בבחינת מתנה השפעת רוח מסתום לסברת הלב למעלה יותר מכפי ערך שכלו ותבונתו. והנה ההבדל שבין שני הבחינות הוא כי בחינת התורה בבחינת סכר והשגת האדם תחתיו בערך תבונתו ויגיעתו אינו במוח אם שכל לא תמוך עקלקלות כי שכל האדם עלול לשגיאה אולם כאשר יזכה לבחינת מתנה אז יוכל לבטוח נ"ב כי שכל לא תתעורר ותורת אמת תהי בפיו הוא מה שאמר חזל וכיון שניתנה לו במתנה נחל אל שנאמר ומסתנה נחליאל הוא בחינת נחל. שאין לה הפסק (נ"ב דף קכ"ט) כי האמת הוא בחינה נצבת קיימת לעד:

והנה כל איש ואיש אפשר שיהיה לו חלק בבחינה זו אם מעט או הרבה כי כפי מה שאדם זוכה במדת הענוה ולמודר מחשבתו בתולדק מופשט מכל רצון ונגיעת עצמי כמה יסייעוהו ממרחמים בבחינת מתנה מסמנו ית"ש להאיר את עיניו בתולדק באור פני מלך חיים, והנה כ"ל הוא בדרך כלל בענין חידושי תורה ובפרט כאשר ירצה האדם להשיג מעינות חכמתו הנצחה מוכן מאליו כי ביותר צריך להשתדל למדור כחשבתו שיהיה בכונה רצויה, ועכ"פ לזכור מפניה נליה, מבלי לעשות מלאכת ה' רסיה.

כי ע"כ אנכי הצעיר באלפי, העניי מעט, נבער מדעת, בחפצי היום, להגיש פרי תובתי קבל עם, לבנם כגבול מחברים, לערוך מערכה, בעה מכמה, וחלתי ואירא לנשת אל המלאכה, כי שכל האדם הלא עלול לשגיאה ואם יהיה מסון בחיבו עד איזה נפיה, יוכל לסלק דרכו עד תהום נשיה, ומי יוכל לומר זכיתי לכבי, והנני חכם עדיף מנביא, אולם סעיפי ישיבוני, והם הרהיבוני, כי אף שקשה לחזור אשר שום כונה שניה לא ימצא, בכלי לפי מצבי עתה רחוק נ"כ מחשבת פניול לא ירצה, כי אף אם יתן ה' שיתקבל פרי תובתי לפני חכמי לב בדיצה, וכפוחות תעלה נצה, מה אזכה בדברי, כי אחיל לבא על שכרי, הן משרות תרכנת אשר היה לי בעיר גדולה, עיר הבירה והמחוללה, לעמוד שנים רבות בראש הכנסיה, אתי היתה ושלחתיה, בעור ה' גדול העצה ורב העלילה, ואם עזבתי קריה מלאה תשואות ואנשי מדות, ובחתי לי לחיות חיי ברידות, ואם הריסתי מעלי העמדת, מעיר גדולה וסודרת, למה זה עתה הבל אינע לעשות לי שם תפארת, ומכש"כ כי הלא נראה במחזות, כי פריי דל ורזה, אולם עיקר כוחתי ניסוקי ומעמי, יודע כל שער עמי, כי מסרתי הוא לשום לי שם ושארית, להיות לסוכרת לדורות כי בן זבת אשר היה לי זה רבות בשנים, בעונותי לא פרחו הנצנים, ולא זכיתי לגדל נמעי נעסנים, ואף כי לא אומר נואש חלילה, סלפני נורא עלילה, כי עם כל מה שעבר, היפלא מד' דבר, בכ"ז בין כה מצאתי לנכון לשום לי ספר לזכרון, עד אסירי התקפה ישוכו לבצרון, בעור יסין ה' רוססה, בעיר ה' שמה, והנני ליתן בדפוס דברי, ואם ימצא כם דבר מוכ. והיה זה שכרי, והנה קראתי שם הספר **פרי יצחק** על שמי, זה שמי וזה זכרי, והנה אל ישועתי, יואל לתת לי תקותי, להיות עוד עץ עושה פרי, ולא אמיש מעשות פרי, לנבר חיילים בתורה, וביראת ה' מהורה, כל הימים, עד כי יבא שילה ולו יקחת עמים.

ועד הסכמות אף כי עתה כמעט לא נראו עוד מעל ראשי הספרים, כל"ז אמרתי מבלי לפרוץ הגבול שנבאל ראשונים, והנני לשום בזה מאשר נמצא אתי מזה רבות בשנים, אשר שלחתי פרי תובתי לוקני טאני הדור האיתנים, אשר ברובי תורתם ובחיבוריהם היקרים, האירו לארץ ולדרים, הנה הנם מחוץ למדינה, ובעונות כבר מעו למנוחה עליונה, בצל כנפי השכנה, ודבריהם חביב לכ"י עד לאחת, ע"כ אמרתי להודים את כל ונוכחת.

והנני מוצא אלי. לחובה בראש ספרי לתת ברבות לראש משביר, הוא כבוד אדמו"ר, הגאון מאור הגולה רבן של ישראל בקשת מרה **ישראל מסלאמ** נרו יאיר כאור שבעת הימים, כי זכיתי להיות אחד מתלמידיו, וליצוק מים על ידיו, והוא העמיד אותנו בקר אורה, בנתיבות התורה, והורה לנו דרך מסור המוב ביראת ה' מדורה, ה' יחדש כגשר נעוריו, ויארץ ימיו ושנותיו, שיהיה לנו לעינים, עד תצא מציון תורה ודבר ה' מירושלים, והנה לא קבלתי מאתו הסכמה ועדות, כי ידוע שאין זה דרכו בקדש, אך בשכר הימים קבלתי מסמנו רשות, לתת את דברי בדפוס.

הר"ן

נדריים פרק שביעי נה: נה: נו:

מחרש"א

רמז

צינונים

כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה. מכתב מאלהיו ב-26. משנת רבי אהרן ח"א לו, ח"ב קט, ח"ג קמז. שיחות מוסר ז ל"א.

ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו. מכתב מאלהיו-א 166.

ליקוטים

שמחו הם ולא את החתן וכלה. בעבור רבי שלא היה רוצה אפי' בדחיות וא"כ עברו בה' קולות ומשו"ה אמר בר קפרא לעוברי רצונו דעברו בה' קולות ויהיו דבריו כלפי האנשים שזימן רבי והיו נהנים מסעודה ואינם משמחים החתן והכלה ואליהם קרא עוברי רצונו מטעם הנזכר (א"י הים):

מ"ד ומדבר מתנה
וכו' כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל נתנה לו התורה במתנה וכו' ואם הגביה את עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו וכו' פירוש דבר זה כמו שהתבאר לפני זה, כי אין התורה שייכת רק אל מי שאין לו גאווה והכל שיהא אצלו ולזה ואין התורה.

ועוד כי התורה גם כן היא הפקר לעולם, ולכן אין מתיחס אל התורה כי אם מי שהוא הפקר גם כן כמו שהיא התורה. ומה שהתורה היא הפקר, לפי שהתורה אינה מעולם הזה רק מעולם העליון, ולכן התורה היא אל הכל בשוה ואין לאחד חלק יותר מאחר, והכל הוא מצד הפשיטות שבתורה, ולפיכך כאשר הוא עושה עצמו הפקר לכל ויש בו מדת הפשיטות ראוי אליו התורה שהיא הפקר, ודבר זה בארו במדרש (במ"ד פ"א) התורה נתנה במדבר ובאש ובמים מה אלו הפקר לעולם כך התורה הפקר לעולם. ואמר כאשר מקבל

(בגמ' דף נד ע"ב) אמר שמואל נז"ן סמ"ך עי"ן נזנא סמא לעינים וכו'. ועד"ו יש לפרש מ"ס [נמדנר יא] זכרנו את הדגה וגו' ועתה נפשנו יצאה אין כל בלתי אל המן עינינו ר"ל דאין לנו דבר המועיל לנו המן לגבי דגים רק לענין תועלת העינים שהדגים מסמין את העינים ולא כן המן:

מ מאי דכתיב ומדבר מתנה וגו'. דלפי פשוטו כמו שפירש התרגום ומדלתי הוצאת להו נחתא עמהון לנחלא וכו' לא ה"ל למכתב נחלא אל אלא ממתנה לנחל ומנחל לבמות וכו' גם למה קרא הנזכר מתנה טפי מן המן והענין דלמרינן [מעניית ט.] ג' מתנות טובות נתנו וכו' לכן דרשוהו על התורה כיון שעושה אדם עצמו כמדבר וכו' דהיינו שחלמודו מתקיים בידו והכי מפורש בפרק כ"ד מעברין (עירובין נד.) כמ"ס לעיל פרק אין צין המודר [למ.] גבי משה שנתחלה היה למד תורה ומשכחה עד שנתנה

לו במתנה ואמר ומשנתנה לו צענין זה שמתקיימת בידו נחלו אל שהאדם שיזכה לכן נקרא נחלת ה' כמ"ס [דברים לז] יעקב חבל נחלתו ימלאהו בדרך מדבר וגו' ומשנתנו אל ונקרא נחלת ה' עולה לגדולה שנאמר ומנחלא אל צמות כמ"ס גם צענין [שם] ישארו על אצרתו וגו' ירכיבו על צמתי וגו' ואמר ואם הגביה עצמו וכו' צמות קמא דצקרא פירש שהקצ"ה מגביהו אל ומצמות צמח ע"כ קרא מוקים אנפשיה דצהכי איירי אס הגביה עצמו יותר מדאי הרי הגי' שהקצ"ה משפילו ואמר ולא עוד אלא ששוקעין וכו' הוא רמז על כפול הענין שאמרו צו [אזנו פ"ד מ"ד] מאד מאד הוי שפל רוח וצפרק כ"ד מעברין הך מלתא ליתא: כל גיא ינשא. האי קרא לאו צענינא דהכא כתיב אלא קרא הוא בישעיה אלא דה"ק גם שכבר כתיב ממדבר וגו' ומנחלא אל צמות דמשמע שהקצ"ה מוכהו ע"י התורה משפלות לגבוה

עיון יעקב

מ כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל. פרש"י ללמד תורתו לכל וכדאיתא במדרש ריש פ' במדבר [במ"ר פ"א אות ז] דלכך נמשלה התורה למדבר מה מדבר חנם לעולם אף דברי התורה חנם לעולם ואינו מונע בר ולפי שיש לו מדה זו כמשה שנהג בו טובת עין ונתן אותה לישראל בחנם כדכתיב [דברים ד] כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם התורה ניתן לו במתנה כדי שלא ישכח אותה כמשה כדאיתא לעיל פרק אין בין המודר [לד.] וכה"ג איתא בתמורה פרק יש בקרבנות דף ט"ו בשעה שהתלמיד הולך אצל הרב ואומר לו למדני תורה אם מלמדו תורה מאיר עיני שניהם ה' [משלי כט] ומה שאמר וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל היינו שנמחלו עוונותיו כדכתיב בפ' כי תשא [שמות לד] וסלחת לעוונותיו ולחטאתיו ונחלתנו (ופרש"י בחומש ותתנו לך לנחלה מיוחדת שתשרה שכינתך על ישראל) ש"מ דלא נקרא נחלת ה' עד שנמחלו עוונותיו וא"כ שפיר קאמר וכיון שנחלו אל עולה לגדולה כי אין אדם עולה לגדולה אא"כ מוחלין לו על כל עוונותיו וק"ל: **ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו.** ולא חיישינן שיחזור להתגאות כיון שידוע שגאות אדם תשפילנו מאד ועיין במחרש"א:

מ שהוא מופקר לכל. ללמד תורתו לכל: [נחליאל. נעשית לו התורה כמו נחלה: ששוקפין אותו. בדרך כמו המסקוק]: כל גיא ינשא. אף על גב דלא כתיב גבי האי קרא דמנחלא אל צמות דהא איהו כתיב צמורה והאי צנזאים אפילו הכי כיון דכתיב דהקצ"ה משפילו כגיא מיתי ראה שהמשפיל עצמו סופו לעלות מדכתיב כל גיא ינשא: [אלא ש"מ בעיבורה הוה קאי. וקרי ליה ציריתו: אימא אפילו

נתנה לו במתנה, שנאמר "וממדבר מתנה". וכיון שנתנה לו במתנה - נחלו אל, שנאמר "וממתנה נחליאל". וכיון שנתנו לו אל - עולה לגדולה, שנאמר "ומנחליאל צמות". ואם הגביה את עצמו - הקדוש ברוך הוא משפילו, שנאמר (שם) "ומבמות הגיא". ולא עוד אלא [ששוקפין] [ששוקעין] אותו בקרקע, שנאמר (שם) "ונשקפה על פני הישימון". ואם חוזר בו, הקדוש ברוך הוא מגביהו, * שנאמר (ישעיה מ) "כל גיא ינשא". * **מנא לן דעיבורא דמתא פמתא דמי?** אמר רבי יוחנן: דאמר קרא (יהושע ה) "ויהי בהיות יהושע ביריחו" וגו'. מאי ביריחו? אילימא ביריחו ממש, והא פתיב (שם) "ויריחו סגרת ומסגרת"! אלא שמע מינה: בעיבורא. אימא אפילו בתחומא!

הרי"ף

מ מאי דכתיב ומדבר מתנה וכו'. הוקשה לו שאם הם מסעות היל"ל ומדבר למתנה וממתנה לנחליאל לזה דרש הכתובים האלה שמדברים בת"ח שנקרא מחוקק שצריך להפקיר תורתו ללמד תורה לכל בחנם ואז נותנים לו מן השמים שמגלים לו רזי תורה ואינו רוצה הקב"ה שיחזיק לו טובה על זה כי הרי היא בתחלה נחלה הבאה לו במשפט מאת אבותיו ומתוך כל כמשה כדאיתא לעיל פרק אין בין המודר [לד.] וכה"ג איתא בתמורה פרק יש בקרבנות דף ט"ו בשעה שהתלמיד הולך אצל הרב ואומר לו למדני תורה אם מלמדו תורה מאיר עיני שניהם ה' [משלי כט] ומה שאמר וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל היינו שנמחלו עוונותיו כדכתיב בפ' כי תשא [שמות לד] וסלחת לעוונותיו ולחטאתיו ונחלתנו (ופרש"י בחומש ותתנו לך לנחלה מיוחדת שתשרה שכינתך על ישראל) ש"מ דלא נקרא נחלת ה' עד שנמחלו עוונותיו וא"כ שפיר קאמר וכיון שנחלו אל עולה לגדולה כי אין אדם עולה לגדולה אא"כ מוחלין לו על כל עוונותיו וק"ל: **ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו.** ולא חיישינן שיחזור להתגאות כיון שידוע שגאות אדם תשפילנו מאד ועיין במחרש"א:

עין יוסף

מ ולא עוד אלא ששוקעין וכו'. ובערוך ערך שקף גרס אלא ששוקפין אותו בקרקע וכן איתא בשאלתות פרשת נשא סימן קכ"א כזרם קיר תרגום כזרמית דשקפא בכותלא (מוסף הערוך):

ציונים

הצטער ר' טרפון על שהשתמש בכתרה של תורה. מהר"ל דרך החיים עמ' מט. משנת רבי אהרן ח"א לא מג, ח"ג נב.

ליקוטים

התורה הוא חלק השם יתברך לפי שיוצא מן הגשמי להיות לו מדרגה השכלית ואז נחלו אל, והאדם מתעלה למעלה כאשר הוא חלק השם יתברך. וכאשר הוא מתגאה הקדוש ברוך הוא משפילו, כי השם יתברך הגביה אותו ומפני שהוא יתברך משפיל גאים משפיל אותו ביותר. וזה שאמר ולא עוד אלא ששוקפין אותו בקרקע, ר"ל שנדחה מן השם יתברך בכח, כי היה מעלה אותו השם יתברך ולא הגיע אל המעלה מצד עצמו ועתה הגיס דעתו לכך שוקפין אותו בכח, לא כמו שאר אדם שיש לו המעלה מצד עצמו אין שוקפין אותו בכח כי ראוי אל המעלה מצד עצמו, אבל זה שלא היה לו הגדולה מצד עצמו רק השם יתברך הגביה אותו וכך מפלתו בכח מן השם יתברך. והתבאר לך כי לקנין התורה השכלית צריך הכנה עד שיקבל התורה, ועיקר הוא הענוה כמו שבארנו למעלה, כי מדת ענוה יתר מכל המדות הכנה אל התורה (מהר"ל נתיבות עולם):

אוי לו לטרפון שזה הרגו. קשא כיון דהוא לא רצה להציל עצמו בדברים אלו, למה פירש שמו, והול"ל אוי לי שזה הורגני. ונ"ל כס"ד הוא הוה בדיק בשמא, וחשב שנקרא טרפון שהוא לשון טרף טורף, שסופו להיות נטרף ביד אחרים, וקרא אוי על שם טרפון שנקרא בו, ולכך אמר אוי

רנ

מהרש"א

היינו מעיקרא אצל מי שכבר הגביהו הקב"ה וע"י שהוא גבה עצמו ביותר הקב"ה משפילו אימא דלא יועיל לו חזרה שיגביהו שוב הקב"ה ולזה מיימי מקרא דישעיה דכתיב כל גיא ינשא מריצוא דכל דרש ליה דגם מי שהקב"ה השפילו על ידי שהיה מתגאה עצמו ביותר כשיחזור צו שוב ינשא לעתיד דכתיב איירי קרא וק"ל:

מא קסבר משום סניות מלתא הוא דקאמר וכו'. עיין בפירושים ועו"ל דהכי קאמר קסבר דשמרו משום סניות ורוע מלתא עליו אילו הוה קאמר דעדיין לא הפקירן היה צריך לעשרן דגם אם היה אומר שעשרן לא היה נאמן והיה צריך לעשרן דמאי וק"ל: אוי לו לטרפון שזה וכו'. יש לעיין קצת בזה דלא היל"ל אלא טרפון אני לא תהרגני ויש

נדריים פרק ז - ח נו: סא: סב. הר"ן

בתחומה. הו צתוך העיר האז דכתיב ויהי צהיות יהושע ציריתו בתחומה הו קאי: דכתיב ומדותם מחוץ לעיר. אלמא תחום העיר חוץ לעיר מקרי ואינו מן העיר: מא המקצועות. הסכינים שהם מיוחדים לתחוך המאנים כשעושין מהם עגולים נקראים מקצועות והכי אשכחן דקרי קרא לסכינים מקצועות דכתיב (ישעיה מד) יעשהו צמקצועות ואפילו העגולים עצמם נקראים כן על שמם: ותנא הוקפלו רוב המקצועות. אותן תאנים שנשמעו צדקות וצדילנות: מותרות משום גזל. שגמתיאשו מהן הצעלים: ופטורות מן המעשר. משום דהפקירא נינהו: מרייהו. צעלים של תאנים: והוכפלו וכו'. דשרו למיכל כל אדם: משום סניות מילתא. כלומר מרוע לב היה אומר כן ולא משום עין יפה דעדיין לא הפקירן: אשכחיה. לרבי טרפון גופיה דקאכיל מן התאנים דקסבר דהפקירא נינהו: ושהוקפלו. משמעניו הסכינים כלומר שכבר כלה קין התאנים: אחתיה. לרבי טרפון צסקא ההוא גברא שהיה משמרן: שמע ההוא גברא. הכיר שרבי טרפון היה: שנשתמשתי בכתרה של תורה. שהניחו כשהודיעו שהוא רבי טרפון

הא כתיב בתחומה (במדבר לה) וימדתם מחוץ לעיר.

קוֹנָם יִין פֶּרֶק שְׁמִינִי

מא * [פייסקא. עד שיעבר הקיץ, עד שייכפלו המקצועות. תנא: עד שייכפלו רב המקצועות. * תנא: הקפלו רב המקצועות, מתרות משום גזל ופטורות מן המעשרות. רבי יוסי בר רבי יהודה איקלעו לההוא אתרא בזמן שהקפלו רב המקצועות. רבי הנה קא אכיל, רבי יוסי בר רבי יהודה לא אכיל. אתא מרהון, אמר להו: אמאי לא אכילי רבנן? הקפלו רב המקצועות הוא! ואף על פי כן לא אכיל רבי יוסי בר רבי יהודה, קסבר: משום סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא. רבי חמא בר רבי חנינא איקלע לההוא אתרא בזמן שהקפלו רב המקצועות, הנה קאכיל, יהיב לשמיעיה - לא אכיל. אמר ליה: אכול! כן אמר לי רבי ישמעאל בר רבי יוסי משום אביו: הקפלו רב המקצועות - מתרות משום גזל, ופטורות מן המעשרות. רבי טרפון, אשכחיה ההוא גברא בזמן שהקפלו (רוב) המקצועות - דקא אכיל. אחתיה בשקא, ושקליה, ואמטייה למשדייה בנהרא. אמר: 'אוי לו לטרפון שזה הרגו'. שמע ההוא גברא, שבקיה וערק. אמר רבי אבהו משום רבי חנניה בן גמליאל: כל ימיו של אותו צדיק, היה מצטער על דבר זה. אמר: אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה,

עיון יעקב

מא ואמטייה למשדיה בנהרא. נראה משום דהוה כנמצא במחתרת דחייב מיתה דלאו דוקא מחתרת אלא ה"ה גגו וחצירו וקרפיו כדאיתא בסנהדרין [עב]: וברמב"ם הלכות גניבה [פ"ט ה"ח] וא"כ שפיר מקשה ורבי טרפון כיון דכי אכיל הוכפלו רוב המקצועות הוה אמאי צעריה האי גברא דלא הוה כלל דרך גניבה כמחתרת ומתוך דהוה ליה גנבי שגנבו ענבי כולה שתא סבר היינו האי דגנב וגם עכשיו עשה כן דרך גניבה ולא משום דהוכפלו רוב המקצועות לכן דן ביה דין מחתרת והא דקאמר רבי טרפון אוי לטרפון כלומר אף שלא עשה מעשה רע בההיא אכילה מכל מקום מדאלהים אנה לידו שנהרג בודאי חייב מיתה מכח חטא אחר ועיין במהרש"א: כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה. אף שאין המשל דומה לנמשל דהתם נשתמש בכלי קודש בחנם משא"כ כאן שעשה כן רק

הרי"ף

אותה החכמה הוא מתעלה בפני הבריות ועולה במות ואם מגיס דעתו הקב"ה משפילו הגיא ואם חזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא. ופי' הרא"ש קרא אחרתא הוא ודריש ליה אההוא קרא זה שהושפל בגיא ינשא וקרובים דבריו לפי' הר"ן ז"ל ול"נ לרמוז בהאי קרא נמי מה שחזר לגדלו דכתיב בחר הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על פני הישימון כלומר חזר הקב"ה ועושה אותו ראש כשרואה אותו הקב"ה ונשקפה שעשה עצמו כאסקופה הנדרסת על פני הישימון כלומר על פני העם הנשממין מהתורה גם הוא נשקף כמשקף הנדרס אז הקב"ה עושהו ראש הפסגה והיינו דכתיב התם כל גיא ינשא:

מא ורבי טרפון וכו' אי הכי אמאי ציער נפשיה וכו'. עיין בתוספות דפירשו בשלמא אי הוה שביק ליה וכו' ומה שפירש הר"ן וא"נ לא ציית ליה

שמג

אלהיו

נדריים - דף נה

עין

הנודר מן הירק - פרק שביעי

לו התורה כמו ירושה דלא תפסוק התורה ממנו ומזרעו עד עולם דמעולם לא תשתכח ממנו, וידוע מה שנאמר בזוהר דאורייתא וקב"ה חד הוא ולכן אמר נחלו אל דה' הוא נחלתו.

ומה שאמר עוד וכיון שנחלו אל עולה לגדולה הכוונה ע"פ הא דאמרינן בסוף הוריות (יד, א) רב יוסף סיני ורבה עוקר הרים הי מינייהו עדיף שלחו להו סיני עדיף דהכל צריכים למרא דחיטי, וזהו דאמר דעולה לגדולה דכיון שנחלו אל ואינו שוכח מה שלומד ממילא נעשה בקי גדול והכל צריכים אליו לדין ולהוראה ועולה לגדולה, אך אם מגביה עצמו מחמת זה הקב"ה משפילו והכוונה בזה ע"ד שאמר בירושלמי ביומא (פ"ה הלכה ב') ועל עמך ישראל שלא יגביהו שררות זה על גבי זה, ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא, ונ"ל דמשו"ה לא קביל רב יוסף על עצמו הנשיאות וכמו שאמרו בסוף הוריות שם היינו משום שהיה עניו גדול כמבואר בסוף סוטה (מט, ב) דאמר לא תתני עונה דאיכא אנא ומהאי טעמא נמי היה רב יוסף סיני מחמת דהיה עניו וניתנה לו התורה במתנה ולא שכח כלל מה שלמד ולכן היה בקי גדול וסיני וכן אמרינן בסנהדרין (דף מ"ב ע"א) דרב יוסף קרי אנפשיה ורב תבואות בכח שור וע"ע בעירובין (דף ל') סיני אמר שמים ועי' בפירש"י שם.

ח דף נה מאי דכתיב ומדבר מתנה וכו' כיון שעושה את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה וכו' עד כל גיא ינשא. הביאור ע"ז דהנה אמרו בתענית (דף ז) למה נמשלו ד"ת למים מה מים מניחים מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף ד"ת אינן מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה והיינו במי שהוא עניו [ועי' במס' ד"א זוטא (פ"א) אל תהי וכו' אלא יהא כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה וכיתד הנמוכה שהכל תולין בה] ועפ"ז י"ל דכאן נמי הכוונה במה שאמר כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל היינו שהוא עניו ושפל רוח בפני כל אדם והכל דורסין עליו כמדבר הזה שהכל דשין עליו אז התורה ניתנה לו במתנה [וכן משמע הלשון בעירובין (דף נ"ד) דאמר שם אם משים אדם עצמו כמדבר הזה שהכל דשין בו וכן אמר שם עוד אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה וכו' ופירש"י שאין בו גסות הרוח] ועי' לעיל (דף ל"ח ע"א) דאמר שם דמתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו ור"ל שלא הוצרך הקב"ה לדבר עמו וללמדו פעם שני מחמת שבצעמו זכר התורה אחר דניתנה לו במתנה. ובזה יבואר הא דאמר כאן כיון שניתן לו במתנה נחלו אל והיינו דנחלו אל להתורה דיהיה

קונם יין - פרק שמיני

משום דחשד אותו דהוא גנב באותו השרה כמה פעמים וא"כ עבר אלאו דבל תגנוב כמה פעמים, ותנן בסנהדרין (דף פ"א) דמי שלקה ושנה מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת [וע"ש בגמ' דמתחלה מאכילין אותו

מא דף סב רבי טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות דקא אכיל אחתי' בשקא ושקליה ואמטייה ל'משדיי' בנהרא. ונ"ל דאפשר דזה היה הטעות של האי גברא דרצה לטובעו בנהר

תקסו

השלמות הרחב דבר

הוא, והאף שאהרן עשה לכבוד משה שלא רצה לדבר הלכה בפניו, אבל אין חכמה ואין עצה לנגד ה', והיינו במקום שיתקדש שם שמים ע"י זה.

✧ כא,ב: ד"ה ונשקפה על פני הישימון

כל זה לפי הפשט ששרו על הבאר של מים. וחז"ל בנדרים (נה,א) ביארו דשירה זו היתה על התורה. ולכאורה איזו שייכות יש לתורה להבאר. וגם אמאי קבעו שירה זו באותו מקום ובאותו זמן.

אבל הענין יבואר בספר דברים (א,ה) בפירוש הכתוב "בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה" שלימד שם משה לישראל פלפולה של תורה, איך כל הקבלות בתורה שבע"פ מרומזות בדקדוקי המקרא ע"פ י"ג מדות והיות התלמוד. והתועלת מזה הלימוד היא שאפשר להוסיף לקח בכל עת, ונעשית כמעין המתגבר.

והנה, אחר שנעשה הענין של מי מריבה, סיפר משה לישראל טעם הגזרה שנגזרה עליו, שרצונו יתברך היה שיגיד דבר הלכה חדשה וע"פ זה היתה תפלתו נשמעת להשיב מי הבאר למקומם, ומזה מצאו לב להגיע לזה הדרך, אע"ג שקשה להשיגו אלא ע"י עמל ויגיעה. נוסף על זה איתא בתנא דבי אליהו פרק י"ב שבזמן שהיו ישראל עושין רצונו של מקום במדבר, היתה הבאר שוטפת מים בבוקר, ובזמן שלא היו עושין רצונו של מקום היתה מתאחרת להוציא מים עד שבאו תלמידי חכמים ואמרו "עלי באר", ובהגיעם לשיר על הבאר כיוונו בזה גם כן לשירה על התורה בפלפולה.

ומשום הכי נקראת "בארה" – שהיא המבארת התורה שבכתב על הדיוק, וגם מבאר מקור הקבלות בתורה שבע"פ איה מקומם מרומז בתורה שבכתב. "היא הבאר" – תורה שבע"פ על ידי זה הכח הנעלה, היא כבאר הנובע בלי תכלית. "אשר אמר ה' למשה אסוף את העם" – ולמדם דרך הפלפול. שהרי ספר דברים שנאמר בהקהל כמה פעמים כמו שכתבתי שם, היה הכל ע"י רצון ה' ובהשפעת נבואה ככוחו של משה רבינו כשארי ספרים שבתורה. "ואתנה להם מים" – ימצאו גם המה כח להוסיף לקח ולהגיע למה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. אכן לא כתיב 'מימי' דמשמעו שיעמדו על הקבלות האמיתיות שכבר המה ניתנו מסיני, אבל "מים" משמע אפילו שאינם עומדים על האמת, וא"כ אינם מסיני, מ"מ המה מועילים הרבה, או לאיזה ענין אחר, או שנתפסים בדעה המתבקשת להלכה. וזהו כלל מחלוקת תנאי ואמוראי ובכל דור, אשר אלו ואלו דברי אלוהים חיים, אלא שאין כל דעה צלולה להוראה למעשה. וכמו במשל שנשתנו מי הבאר, כך הנמשל שהגיעו לדורות מי התורה באופן שאינו צלול כל כך, אבל מ"מ היא היא הבאר הראשונה, וראויה לברכה ושירה.

"אז ישיר ישראל וגו' עלי באר ענו לה". כינו לחלק תורה הלז בלשון נקבה, כי היא המקבלת ממקור תורה שבכתב. ומשום הכי כתיב (שיר השירים א,ב) "ישקני מנשיקות פיהו", "פיהו" ולא 'פיו', משום שמסיים השיר "כי טובים דודיך מיין", והיינו דברי

טעמא

תרי עשר

דקרא

שעז

ויר"ש ושומרי תורה ומצוות אלא שטענו כי אמת ונכון שבעוה"ב ולעתיד לבוא יהא טוב לעובדי השי"ת, אבל כאן בעוה"ז הרי שוא עבוד אלקים וזהו שאמרו ומה בצע [כסף] כי שמרנו משמרתו שהרי אנו רואים שדרך רשעים צלחה ואנחנו מאשרים זדים ועושי רשעה נבנו, וע"ז יוכיח להם הקב"ה לעת"ל שבאמת אינו כן כי רק בחיצוניות ולפנים נראה כן אבל מי שמתבונן יכול לראות גם בעוה"ז הנהגה מיוחדת שיש עם עובדי השי"ת והרוצה לראות יראה [וכמש"כ בארחות יושר פ"ז בענין השגחה ע"ש].

יח. ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו. ובגמ' חגיגה ט' ב' היינו צדיק היינו עובד אלקים היינו רשע היינו אשר לא עבדו א"ל עבדו ולא עבדו תרויהו צדיקי גמורי נינהו ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד וכו'. הא דנקט מאה ומאה ואחד יל"פ ע"פ הגמ' בפסחים ק"י א' הוה עובדא עד מאה וחד ופקע שידא ופרשב"ם שפקע מרוב צער והיינו שאחר מאה כבר חשב שלא יהא לדבר סוף וכן יל"פ לגבי שונה פרקו מאה ואחד פעמים דהכונה היא שישנה ויחזור וישנה פרקו עד אין סוף, ולפי"ז סגי כשכוונתו ורצונו כן ואע"ג שלא שנה ק"א פעמים.

כב. זכרו תורת משה עבדי וגו'. פי' דזוהי

נבואה האחרונה והוראה על אחרית הימים שלא יהיו נביאים, שידעו שהכל נמצא בתורה והתשובות לכל השאלות נמצאות בתורה, וזהו זכרו תורת משה עבדי כי הכל נמצא בתורה, והפך בה והפך בה דכולא בה (ועמש"כ בארחות יושר פ"ו).

ואמרו (בב"ר פפ"ה) מאשר ולא כל אשר ועי' רמב"ם פ"י מיסה"ת ה"ג, המנאפים אמרו בבמדב"ר פ"ט שהנואף והנואפת עוברין על לא תשא לשוא שהוא מנאף ונשבע שלא עשה ועוברין על לא תענה עד שקר שאומרת לבעלה ממך אני מעוברת ע"ש. נשבעים לשקר כפשוטו, עושקי שכר שכיר כבר מסיק אביי בב"מ קי"א א' לא שכרתין מעולם זה הוא עושק וגם לרבא הוא בכלל עושק, ומטי גר נמי שמטה דינו ופוסק שקר שלא כראוי, וא"כ איך יכול הקב"ה להעיד עליהן הרי אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד ואלו אין מקבלין פני שכינה, ולכן אמר והייתי עד ממחר דקי"ל בב"ק קי"ב ב' שאם העד ממחר לילך למדה"י מקבלין עדות שלא בפני בע"ד משום דלא אפשר בע"א וה"נ לא אפשר וכ"ה בחו"מ סי' כ"ח סט"ז דכל היכא דלא אפשר הוי כעד ממחר ע"ש.

ו. כי אני ה' לא שניתי. יל"פ שניתי כלומר כתבתי שני פעמים תיבת לא, ולא תסוב נחלה ממטה למטה ולא תסוב נחלה ממטה אל מטה דמוקמינן בב"ב קי"ב ב' חדא בהסבת הבן וחדא בהסבת הבעל אבל הסבה ג' של אב לא משכחת לה והיינו משום ואתם בני יעקב לא כליתם דגמירי דלא כלה שבטא כמ"ש שם קט"ו ב' ע"ש ברשב"ם (ועיין בדבר אליהו מהגר"א ז"ל).

יג, יד, טו. ואמרתם מה נדברנו עליך אמרתם שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וגו' ועתה אנחנו מאשרים זדים גם נבנו עושי רשעה. תמוה אם אמרו כן למה שאלו מה נדברנו עליך. ונראה שאין הכונה לאנשים שכופרים בעיקר ובשכר ועונש אלא מיירי באנשים מאמינים

תיח

מלאכי ג

תרגום

עביר אמר יי צבאות: כב אדכרו אורייתא דמשה עבדי די פקדית יתיה בחורב על כל ישראל לאלפא יתהון קימין ודינין: כג הא אנא שלח לכון ית אליה נביא קדם מיתי יומא דצתידי למיתי מן קדם יי רבא ודחילא: כד ויתייב לב אבהון על בנין ולב פניא על אבהתהון דלמא אתגלי ואשכח כל ארעא בחובהא ואמחנא גמירא:

עֲשֵׂה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: פ **כב זְכוּרוּ תוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֹרֵב עַל-כָּל-יִשְׂרָאֵל חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים: כג הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לִב-אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְלִב בָּנִים עַל-אֲבוֹתָם פֶּן-אָבּוּא וְהִפֵּיתִי אֶת-**

הארץ חרם:

אֲנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

מהר"י קרא

ותדושו הרשעים ברגליכם. לפי שיהיו אפר מפני שליטה אותם חום השמש: (כב) זכרו תורת משה עבדי. אמר להם מלאכי לישראל. מיכן ואילך לא יהיו לכם נביאים שמוכיחים אתכם שבימיו פסקה נבואה מישראל. אבל זכרו תורת משה עבדי ובשביל כך תקרב הגאולה: (כג) הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא. שיגאל אתכם ממקו' גלותכם. וכאן מפרש מה שאמר למעלה הנה אנכי שולח מלאכי ופנה דרך לפניו: (כד) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. והוא כמו והקרבתם [על הלחם] עם הלחם שכולם האבות ובנים ישובו בתשובה לפני הקב"ה אם לא שתשובו היותם לוקים כולם כמו שמפרש והולך והכיתי את כל הארץ חרם. לפי אתן את רוחי בקרב אבות ובנים שתשובו בתשובה שלמה לפני והנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא:

רש"י

ודומה לו ושם עשו דדי צמוליהון (ימזקל כ"ג): (כד) והשיב לב אבות. להקצ"ה: על בנים. ע"י צנים יאמר לצנים דרך להצנע ורצון לכו ודצרו אל אצותיכם לאחוז בדרכי המקום וכן ולצ צנים על אצותם כך שמעתי משמו של ר' מנחם ור"ד צמק' עדיות לשום שלום בעולם:

מצורת ציון

ששחית היד נקרא כף היד כן ששחית הרגל נקרא כף הרגל: (כב) בחורב. הוא הר סיני: על כל ישראל. בעבור כל ישראל: (כג) לפני. קודם: (כד) והשיב. מל' תשובה: על בנים. ר"ל על ידי בנים, או על הוא כמו עם: חרם. ענין בריתה ואבדון כמו חרם לא יהיה עוד וישבה ירושלים לבטח (זכריה י"ד):

מצורת דוד

(כב) זכרו תורת משה עבדי. ר"ל הואיל ותקבלו גמול טוב לכן בכל דור ודור זכרו התורה שמסרה לכם משה עבדי כי בשמירתה תקבלו הגמול: אשר צויתי אותו. ולא מלבו אמרה: על כל ישראל. ר"ל לא אותו לבד צויתי התורה כ"א על כל ישראל שיקיימוה כולם בין החוקים הם הדברים שלא

נודע טעמן והשטן משיב עליהן בין המשפטים והם הדברים הנודעים בטעמם: (כג) הנה אנכי שולח. ר"ל בזכות התורה אשלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא הוא יום הגמול: (כד) והשיב. הוא ישיב לב האבות למקום ע"י הבנים וכו' כי תה"מ יהיה על ידו וכמ"ש רז"ל וכשיחיו בני האבות אשר הם חיים וקיימים בזמן ההוא או הבנים ההם אשר יעמדו בתחיה יספרו לאבותם אמתת גמול הנפשי וע"ז ישיבם הנביא אל ה' וכן ישיב לה הבנים ע"י אבותם העומדים בתחיה כי הם יספרו לבניהם אמתת הגמול וכוה ישיב אותם לה'. או ר"ל שישבי האבות עם הבנים והבנים עם האבות כולם יחד וכפל הדבר לחוק הענין: פן אבוא. ר"ל לזה אשלח את אליהו לפני בוא יום ה' כי פן כשאבוא אני ביום ההוא לשלם גמול ועדיין לא שבו אכה את כל יושבי הארץ בחרם ואבדון לכן אשלח מקודם את אליהו להשיב אותם אלי להיות נכונים לקבל הגמול הטוב:

רד"ק

קיימים יהיו מרמס רגלי הצדיקים: ביום אשר אני עושה. ביום המשפט שאני שופטם לכליון ואמר אפר דרך משל לפי שהיום הבא ישרוף אותם: (כב) זכרו תורת משה עבדי. אמר עד שלא יבא יום המשפט זכרו בכל דור ודור תורת משה

”Rav Yosef “The Sinai – נדרים דף נה

מסורת הש"ס
(על חובות)

אמר ליה האיוב דהוה חרובת לצנח. נשמעט אלע"ס שכבר מתו מרעות לגלל ואין יפה להכריס: **אפי' רבי**. דעני הוה הכל לא יהוה ענינומלח יחילה לאמרי' משום דבי מחיר ולא רלה לומר כההיא אמר ר"מ: **עניי ערפי. מי שגנה משנה סודרין** ^(א) **לר הנמת מהר סיני**: יחד אפי' צדיקי דהיינו ויחזק ויחזקלל כהורה אלע"ס שאין משנה ובייחל סודרין לו כל כן דיוסף קרו ליה סיני לפי שהיו משנים ובייחלות מדרות לו במתקן. מהר סיני אמר לו כלל לא יחזקלל כהנה: **היפך צדיקין אפי' השיא**. כלומר דר. שיהו הוה מרי מרע משנה ובייחלות סודרין לו ממי ששמועה נמתקין מהר סיני למשנה ובייחלות אפילו לאשכח: **אומינא** ^(ב) **לבייתא לא קרו**. שלא רלה לומר כהנה חרובת ענינומלח כל אוקון ששטן שלק רעה שלקו כהנה שרירותא שלא רלה

כהן משיח פרק שלישי הוריות

להבט שום אומן כהון כיומי אלא כשהוא ^(א) **רואה להקין דס'** ^(ב) **היה האומן על לבייתא דרעה** ויבס היה מקין ואזיל דברמי שלא רלה לומר שרירות ענינומלח כל אוקון שטע שמקין רעה כלומר שלא היה לו פגלי להקין ענינומלח אלא היה טופס כל שטע מהרירות לא רלה: **חיידי אבאי** דגבה מדרשה ^(א) **כלומר רחא** לו הנמת ^(ב) **רחא**: דהבני פתח. ואמור דרשא דשמתא ופסול ליה דרשא אפי' קרו ליה נמתא (ואשכח לאמרי גלשון גלמא קרי ליה נמתא כלומר ערין אהה תלמודי: **נמתא** ^(א) **דס' חרובת** ^(ב) **לבייתא** ^(ג) **לבייתא** ^(ד) **לבייתא** ^(ה) **לבייתא** ^(ו) **לבייתא** ^(ז) **לבייתא** ^(ח) **לבייתא** ^(ט) **לבייתא** ^(י) **לבייתא** ^(יא) **לבייתא** ^(יב) **לבייתא** ^(יג) **לבייתא** ^(יד) **לבייתא** ^(טו) **לבייתא** ^(טז) **לבייתא** ^(יז) **לבייתא** ^(יח) **לבייתא** ^(יט) **לבייתא** ^(כ) **לבייתא** ^(כא) **לבייתא** ^(כב) **לבייתא** ^(כג) **לבייתא** ^(כד) **לבייתא** ^(כה) **לבייתא** ^(כו) **לבייתא** ^(כז) **לבייתא** ^(כח) **לבייתא** ^(כט) **לבייתא** ^(ל) **לבייתא** ^(לא) **לבייתא** ^(לב) **לבייתא** ^(לג) **לבייתא** ^(לד) **לבייתא** ^(לה) **לבייתא** ^(לו) **לבייתא** ^(לז) **לבייתא** ^(לח) **לבייתא** ^(לט) **לבייתא** ^(לכ) **לבייתא** ^(למ) **לבייתא** ^(לנ) **לבייתא** ^(ס) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ^(סג) **לבייתא** ^(סד) **לבייתא** ^(סה) **לבייתא** ^(סו) **לבייתא** ^(סז) **לבייתא** ^(סח) **לבייתא** ^(סט) **לבייתא** ^(סכ) **לבייתא** ^(סל) **לבייתא** ^(סמ) **לבייתא** ^(סנ) **לבייתא** ^(סא) **לבייתא** ^(סב) **לבייתא** ⁽

ר"מ לא אמר אמר רבי יוחנן פליגי בה רבן שמעון בן גמליאל ורבנן חד אמר מיני ערין וחד אמר עוקר הרים ערין ^א רב יוסף מיני רבה עוקר הרים שלחו לחנן איהו מרס קודם שלחו ערין מיני ערין ^ב ראובן רב הכל צריכן למרי מציא ואפילו חיי לא קפלו בר יוסף אמר רבא ערלה לא מלק ^ב אביי ורבא רבי זירא ורבה מלק בר יוסף וכל שני דמלק רבה רב יוסף אמר רבא כל דאמר מלחא לא מלק ^ב מפרך להו רישא וכולהו אימפרך ראביי בר מתנה הוו ורבי הוו צריכי רישא אמרי כל דאמר מלחא לא מפרך להו רישא וכולהו אימפרך ראביי לא אימפרך צדיה ^ב לאביי דגבה רישא וא"ל תנמי פתח ואימא איכיעא להו רבי זירא ורבה בר רב מתנה הוו מציעה ערין רבי אדר חרופ עוקר רבה בר רב מתנה מחון ומסמך מאי תיקו:

הדרן עלך בהן משיח וסליקא לה מכתב חריות

[illegible]

עין

נדרים - דף נה

אליהו

שמג

הנודר מן הירק - פרק שביעי

לו התורה כמו ירושה דלא תפסוק התורה ממנו ומזרעו עד עולם דמעולם לא תשתכח ממנו, וידוע מה שנאמר בזוהר דאורייתא וקב"ה חד הוא ולכן אמר נחלו אל דה' הוא נחלתו.

ומה שאמר עוד וכיון שנחלו אל עולה לגדולה הכוונה ע"פ הא דאמרינן בסוף הוריות (יד, א) רב יוסף סיני ורבה עוקר הרים הי מינייהו עדיף שלחו להו סיני עדיף דהכל צריכים למרא דחיטי, וזהו דאמר דעולה לגדולה דכיון שנחלו אל ואינו שוכח מה שלומד ממילא נעשה בקי גדול והכל צריכים אליו לדין ולהוראה ועולה לגדולה, אך אם מגביה עצמו מחמת זה הקב"ה משפילו והכוונה בזה ע"ד שאמר בירושלמי ביומא (פ"ה הלכה ב') ועל עמך ישראל שלא יגביהו שררות זה על גבי זה, ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר כל גיא ינשא, ונ"ל דמשו"ה לא קביל רב יוסף על עצמו הנשיאות וכמו שאמרו בסוף הוריות שם היינו משום שהיה עניו גדול כמבואר בסוף סוטה (מט, ב) דאמר לא תתני ענוה דאיכא אנא ומהאי טעמא נמי היה רב יוסף סיני מחמת דהיה עניו וניתנה לו התורה במתנה ולא שכח כלל מה שלמד ולכן היה בקי גדול וסיני וכן אמרינן בסנהדרין (דף מ"ב ע"א) דרב יוסף קרי אנפשיה ורב תבואות בכח שור וע"ע בעירובין (דף ל') סיני אמר שתיים ועי' בפירש"י שם.

מ דף נה מאי דכתיב ומדבר מתנה וכו' כיון שעושה את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה וכו' עד כל גיא ינשא. הביאור ע"ז דהנה אמרו בתענית (דף ז) למה נמשלו ד"ת למים מה מים מניחים מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף ד"ת אינן מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה והיינו במי שהוא עניו [ועי' במס' ד"א זוטא (פ"א) אל תהי וכו' אלא יהא כאסקופה התחתונה שהכל דשין בה וכיתד הנמוכה שהכל תולין בה] ועפ"ז י"ל דכאן נמי הכוונה במה שאמר כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל היינו שהוא עניו ושפל רוח בפני כל אדם והכל דורסין עליו כמדבר הזה שהכל דשין עליו אז התורה ניתנה לו במתנה [וכן משמע הלשון בעירובין (דף נ"ד) דאמר שם אם משים אדם עצמו כמדבר הזה שהכל דשין בו וכן אמר שם עוד אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה וכו' ופירש"י שאין בו גסות הרוח] ועי' לעיל (דף ל"ח ע"א) דאמר שם דמתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו ור"ל שלא הוצרך הקב"ה לדבר עמו וללמדו פעם שני מחמת שבעצמו זכר התורה אחר דניתנה לו במתנה.

ובזה יבואר הא דאמר כאן כיון שניתן לו במתנה נחלו אל והיינו דנחלו אל להתורה דיהיה

קונם יין - פרק שמיני

משום דחשד אותו דהוא גנב כאותו השדה כמה פעמים וא"כ עבר אלאו דבל תגנוב כמה פעמים, ותנן בסנהדרין (דף פ"א) דמי שלקה ושנה מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורין עד שכריסו מתבקעת [וע"ש בגמ' דמתחלה מאכילין אותו

מא דף סב רבי טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות דקא אכיל אחתי בשקא ושקליה ואמטייה למשדיי בנהרא. ונ"ל דאפשר דזה היה הטעות של האי גברא דרצה לטובעו בנהר

שב

שמות כא משפטים

אונקלוס

כא א ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: ב כי תקנה עבד עברי שש שנים

א ואלין דיניא די תסדר קדמיהון: ב ארי תזבן עבדא בר ישראל שש שנים יפלח

רש"י

שהם דיני אותו כדני ישראל, אל תביאם עבראיות שלהם, שהמציא דיני ישראל לפני גוים מחלל את השם ומיקר את שם עבודה וזה להשגיחה [ס"א להשגיחה], שנאמר (דברים ל) (ב) כי לא תלכונו זכרים ואיניו פלילים, כשאויניו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם' (תנחומא ג) (ב) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי, או אינו אלל עבדו של עברי, עבד כנעני שלקחתו מיראאל, ועליו הוא אומר שש שנים יעבד, ומה אני מקיים והתגלגלם אתם' (ויקרא כה מו) בלקוח מן הנכרי, אלל בלקוח מיראאל יאל בשש, תלמוד לומר כי יפטר לך אחיך העברי (דברים עו יב), לא אמרתי אלל באחיק' (מכילתא מס' דנויקן (ב) כי תקנה. מיד בית דין, שמכרוהו בגנבתו, כמו

כא (ב) ואלה המשפטים. כל מקום שנאמר 'אלה' פסל את הראשונים, ואלה' מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני (מכילתא מס' דנויקן (ב). ולמה נסמכה פרשת דיני לפרשת מוצא, לומר לך שששים סנהדרין אלל המקדש [ס"א המוצא] (מכילתא מס' דכחוש (ב) : אשר תשים לפנייהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק וההלכה שנים או שלשה פעמים עד שמהא סדורה נפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להנינם טעמי הדבר ופירוש, לך נאמר אשר משים לפנייהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם (מכילתא מס' דנויקן (ב) : לפנייהם. ולא לפני גוים' (גיטין פח), ואפילו ידעת דין אחד

שפתי חכמים הקצר

עד האלהים יבא וגו'. ולשני הפירושים אין באים לדון אלא כפני מומחין ולא לפני הדיוטות כדתיא בגיטין (שס). ומה שדייק רש"י ולא לפני גוים, כי אם בעלי הדין מסכימים יכולים לדון אף לפני הדיוטות, אבל לפני גוים אסור, וזהו יאפילו ידעת' וכו' (רא"ם). ו. מקום ישיבת דינים (אמ"ש). ז. הכתוב אומר שמאחר ואין צורך כצורם איך יהיו אויבינו פלילים ושופטים עלינו, ומעתה הבא ומוסר דיניו לפנייהם ועושה אותם פלילים עלינו, משה כביכול צורנו לצורם (רא"ם). ח. החזיקו את עבדיכם לנחלה לצורך בנינם אחריכם (רש"י). ט. משום שסתם עבד הלכות מיראאל אינו אלא לאחר שמל וטבל לשם עבדות וקבל עליו עול מצוות כאשר, אבל הלכות מן הנכרי, אף שעכשיו הוא חייב למול, אמנם בשעה שלקחו ובה לרשותו עדיין נכרי גמור היה, ולכן חל עליו דין יתחנחלתם, ותו לא פקע (רא"ם). י. יאפילו ידעת' עברי' לגזירה שיה, מה להלן אחיך אף כאן אחיך (רא"ם). יא. ולכן הקדים רש"י לפרש לפני זה תיבת 'עבד עברי' שהוא עברי, כדי שנוכל לפרש

א. רצונו לומר, אי הוה כתב 'אלה' היה פוסל את הראשונים, אבל עתה דכתיב ואלה' מוסיף על הראשונים (רא"ם). ב. רצונו לומר, שמוסיף על עשרת הדברות, כמו שהם נתנו במעמד כל הקהל בסני בקולות וברקים אף אלו כן, שלא כשאר מצוות שנתנו למשה לבדו בארבעים יום שהיה בהר. ולכן קשה לרש"י, מאחר שנתנו יחד עם עשרת הדברות למה הפסיק בפרשת 'מוצא אדמה' ביניהם, וחירץ לומר לך וכו' (רא"ם). וראה גרי"א. ג. דהם שרים לגמרי, שהמזבח משים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, וכן המשפטים משימים שלום בעולם (גרי"א). ד. נמי, משום דנפיש הלכות עבודה, ושם יאירע שאלת פסול בקדשים, ותוכל לשאול מהרה עד שלא יבא לבית הפסול (דב"ט). ד. כמו דכתיב (דברים לא יט) 'ולמדה את בני ישראל', ודרשו חז"ל (מכילתא מס' דנויקן פ"א) שהוא מחויב לומר להם כל פרשה ופרשה כמה פעמים (רא"ם). ה. לפירוש רש"י בגיטין (פח: ד"ה לפנייהם) קאי על שבעים הזקנים שעלו עמו להר (ראה להלן כו א), ולתוספות (שם ד"ה לפנייהם) קאי על הפסוק (להלן כב ח)

המשך הפטרת יתרו

לכבו ולבב עמו כנוע עצייער מפנייהו: ג ויאמר יהוה אל-ישעיהו צא-נא לקראת אחיז ויאמר ישוב בנך אל-קצה תעלת הברכה העליונה אל-מסלת שדה כובס: ד ואמרת אליו השמר והשקט אל-תירא ולבבך אל-ירד משני זנבות האורים העשנים האלה בחרייאף רצין וארם ובן-דמליהו: ה יען פרייען עלוך ארם רעה אפרים ובן-דמליהו לאמר: ו נעלה ביהודה ונקיצנה ונבקענה אלינו ונמליך מלך בתוכה את בן-טבאל: ס ט ה בייילד ילד-לנו בן נתן-לנו ותהי המשרה על-שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבייער שר-שלום: ז לרובה למרבה המשרה ולשלום אין-קץ על-כפא דוד ועל-ממלכתו להבין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד-עולם קנאת יהוה צבאות תעשה-זאת: ס

ט ויאמר לך ואמרת לעם הזה שמעו שמעו ואל-תבינו וראו ואל-תדעו: י השמן לביהעם הזה ואוניו הכבד ועיניו השע פני-יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולכבו יבין ושב ורפא לו: יא ויאמר עד-מתי אדני ויאמר עד אשר אם-שאו ערים מאין יושב ובתים מאין אדם והאדמה תשאה שממה: יב ורחק יהוה את-האדם ורבה העוובה בקרב הארץ: יג ועוד בה עשריה ושובה והיתה לבער כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבת בם זרע קדש מצבתה:

כאן מסיימים הספרים

ז א ויהי בימי אחיז בן-יונתן בן-עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך-ארם ופקח בן-דמליהו מלך-ישראל ירושלם למלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ב ויגד לבית דוד לאמר נחה ארם על-אפרים ויגע

ממ:

עין משפט
גר בוצה

עגלה ערופה פרק תשיעי סומה

סכורת הש"ס
עם חוספת

(א) סכורת דף ג.
(ב) סכורת דף ג.
(ג) סכורת דף ג.
(ד) סכורת דף ג.
(ה) סכורת דף ג.
(ו) סכורת דף ג.
(ז) סכורת דף ג.
(ח) סכורת דף ג.
(ט) סכורת דף ג.
(י) סכורת דף ג.
(יא) סכורת דף ג.
(יב) סכורת דף ג.
(יג) סכורת דף ג.
(יד) סכורת דף ג.
(טו) סכורת דף ג.
(טז) סכורת דף ג.
(יז) סכורת דף ג.
(יח) סכורת דף ג.
(יט) סכורת דף ג.
(כ) סכורת דף ג.

הנהגות הב"ח

(א) סכורת דף ג.
(ב) סכורת דף ג.
(ג) סכורת דף ג.
(ד) סכורת דף ג.
(ה) סכורת דף ג.
(ו) סכורת דף ג.
(ז) סכורת דף ג.
(ח) סכורת דף ג.
(ט) סכורת דף ג.
(י) סכורת דף ג.
(יא) סכורת דף ג.
(יב) סכורת דף ג.
(יג) סכורת דף ג.
(יד) סכורת דף ג.
(טו) סכורת דף ג.
(טז) סכורת דף ג.
(יז) סכורת דף ג.
(יח) סכורת דף ג.
(יט) סכורת דף ג.
(כ) סכורת דף ג.

נתיני הש"ס

(א) סכורת דף ג.
(ב) סכורת דף ג.
(ג) סכורת דף ג.
(ד) סכורת דף ג.
(ה) סכורת דף ג.
(ו) סכורת דף ג.
(ז) סכורת דף ג.
(ח) סכורת דף ג.
(ט) סכורת דף ג.
(י) סכורת דף ג.
(יא) סכורת דף ג.
(יב) סכורת דף ג.
(יג) סכורת דף ג.
(יד) סכורת דף ג.
(טו) סכורת דף ג.
(טז) סכורת דף ג.
(יז) סכורת דף ג.
(יח) סכורת דף ג.
(יט) סכורת דף ג.
(כ) סכורת דף ג.

הנהגות אורח חיים

(א) סכורת דף ג.
(ב) סכורת דף ג.
(ג) סכורת דף ג.
(ד) סכורת דף ג.
(ה) סכורת דף ג.
(ו) סכורת דף ג.
(ז) סכורת דף ג.
(ח) סכורת דף ג.
(ט) סכורת דף ג.
(י) סכורת דף ג.
(יא) סכורת דף ג.
(יב) סכורת דף ג.
(יג) סכורת דף ג.
(יד) סכורת דף ג.
(טו) סכורת דף ג.
(טז) סכורת דף ג.
(יז) סכורת דף ג.
(יח) סכורת דף ג.
(יט) סכורת דף ג.
(כ) סכורת דף ג.

הנהגות אורח חיים

(א) סכורת דף ג.
(ב) סכורת דף ג.
(ג) סכורת דף ג.
(ד) סכורת דף ג.
(ה) סכורת דף ג.
(ו) סכורת דף ג.
(ז) סכורת דף ג.
(ח) סכורת דף ג.
(ט) סכורת דף ג.
(י) סכורת דף ג.
(יא) סכורת דף ג.
(יב) סכורת דף ג.
(יג) סכורת דף ג.
(יד) סכורת דף ג.
(טו) סכורת דף ג.
(טז) סכורת דף ג.
(יז) סכורת דף ג.
(יח) סכורת דף ג.
(יט) סכורת דף ג.
(כ) סכורת דף ג.

הנהגות וצינונים

(א) סכורת דף ג.
(ב) סכורת דף ג.
(ג) סכורת דף ג.
(ד) סכורת דף ג.
(ה) סכורת דף ג.
(ו) סכורת דף ג.
(ז) סכורת דף ג.
(ח) סכורת דף ג.
(ט) סכורת דף ג.
(י) סכורת דף ג.
(יא) סכורת דף ג.
(יב) סכורת דף ג.
(יג) סכורת דף ג.
(יד) סכורת דף ג.
(טו) סכורת דף ג.
(טז) סכורת דף ג.
(יז) סכורת דף ג.
(יח) סכורת דף ג.
(יט) סכורת דף ג.
(כ) סכורת דף ג.
(כא) סכורת דף ג.
(כב) סכורת דף ג.
(כג) סכורת דף ג.
(כד) סכורת דף ג.
(כה) סכורת דף ג.
(כו) סכורת דף ג.
(כז) סכורת דף ג.
(כח) סכורת דף ג.
(כט) סכורת דף ג.
(ל) סכורת דף ג.

אזלא ונזלה. הולכים חללים ומתנוללים: בעקבות הבשרה. כסוף כגלות לפני צילם משתי: היין ביוקר. שכל עוסקין במשפחות: ואין תוחבה. אין לך חסד שיוכל להכניס שכולם נפלים במשפחות וכשמוכרין אומר לו אלה כנוני: ובית הוועד. של חממים יהיו לבית וזה שכל החכמים ואין לומר מורס וזה חרס מולן אים ועלי ומה מתגוררים? שם מפני שחן לעיר היו בני מדרשות שלום: גב' ש' מ' ושל' גפריה. ענין עטרה עושין מולן של מלך שאלו ללל כלכן בדלות וקורין שלימרי' וזוענין אומה כמין לורין גפריה כשם ששוען כלי וזכ וסוף וקורין גפריה: דהיינו. לשקף' כמין גומה גדול כמים: בפלא דהד פופא. זוג של עינל אלה שמקשקשן זו לזר צבת המשפחות: שגבורה. כן קורין אומה ללל עטרה עטרה וזה עטרה דפנוני עטלות כעין נפס וקורין דפנוני מוטין של כולל ומוטין על פיו ער כשהוא לא ומוטם והוא מחיבם שם מליו וכשמוכרין עליו כמקל דק הוא מולל קול ללל ויש אומנין שיוענין לכותם עליו מזה אחר מזה כסדר עד ששמוע מן שר: משה' בפלא דהד פופא. זוג של עינל עשויים צבת משפחות דומה לו כקול ואחי למענה הכול דגור עליה: קפריה. כל מחסר ג' ליוני: שר ש' וזה. עטרה של זכ וער של זכ מוסיים עליה: כיפה. כמו כובע של זמר לכן שקורין פלגריה: ודורות המזוהרים. טלת כובע ש' וזו קעוץ טי וזכ וזכ עד ששמועין אומה מן כיפה: אבל עשה הוא פריה: כמין כיפה של מעגל ען כמו שאלו עושין ומולין זה לזיון ודליו וזכ מן שאלו עושין: חכמה ויוני. לכן חכמה שמוערים זו בני פלגין ואין שאלו חכם מוסרין זו: מליו בית השמועני. ש' חלום ש' ומקשקשין על המלכות הקדושים ורופסות: היה ורופסות מבחין. זר על ידועלם וכיפה עמ מיל רומים: משפיעים להם דרגי כפה כפיה. מתרומה הלשון למעדיה: יס

היה שם זקן אחד. מנפנים: לעו דהם. לאומן שמועין: נעץ צפריה נדענדה. מתחם המלך שבער על חילול שמו: ועל אותה שנה שנינו כר. שמוע שנה המרדיו המילות אה המעשים שפסידים מדינת ירושלים והולך² להבא אומה שנה אה העומר מנגות לרפס ובעלר השנים מלוח העומר להבא מן הקרוב לירושלים כדמיון (ויקרא כג) כדמל (א) הקרוב שיהא הרוע לא והכר מלל ממו³ וכשהוא כל מחסר מחיבם ומחמקין ואין כר השגל מלל מן הגרעין: דשין מוסרי. קרוב הוא לללן ארמי ואומר אלי שזה ללן גמרה ירושלמי ואומות העולם קרין אומה לנע'א שוריי'א: או דשין יוני. שדי קרובין ללן יון וללן יון יסא מזה וזה לו לללן זו: מלי דמכר לא גרם אלא ריש קרל מקרל זה על עמליו ואמר שעליו לעולל אה שיוני ככין יומר מן הכל: שדל'ה. מנוולת אה (ז) עני': דפשי. על נפשי מפני קרובות: כספר קרוב. שערן שלפניו וממס ללוחים מחסורין: מדרכי האפורי. שכן מניסין כלוחים לשם ענדת כוכבים: גנו ספר תורה. שזה בעל הלכות מפי שמועם הרבה וסדורות כסין כלוי כמזכ כספר הרבה כנסתהין (דף סה). הרבה מורה למדיו מרבותיו ולא ערל אלא עשה שגלם אלפס הלכות גמיעות קסולין ושלם מלוח כדכמה עוס: עזה ומחשבה. שזה וזכ דרשות וכן כהלכות ונחשנות האפיקורסים⁴ ולללן כדמיונים דלמרי' כפין דמניה (דף טו) כי מ נפשי אומה ליה כעין מלי סהי עין ממונים אמר לכן כדכמה עשה מניי שיהל נכמה חממה על עושי סוכסס: ורועי תורה. עומק כסרל ולסמך עממי מורה כעל פה על מרש' המקראות ואומות יומרים ולסמך משמנים מתקל: רבי אלעזר בן שוריה. עשר הוה דלמרי' (סנה דף גז) מרסר אלפי עגל הוה מעשר מרסרם כל שמה: דאכא. אנא. שאלו עונוק:

אזלא ודלרה⁵ ואין שואל ואין מבקש על מי יש להשען על אביו שבשמים⁶ בעקבות משיחא דרופא יסנא ויוקר יאמור⁷ הגפן חתן פריה והיין ביוקר ומלכות תהפך למנות ואין תוכחת בית וועד יהיה לנות והגליל יחרב והגבול ירשם ואנשי הגבול יסוכבו מעור לעיר ולא ירונו והכמות סופרים חסרה וירא רמא יסנאם והאמת תהא נעדרת⁸ נערים פני זקנים וילבנו זקנים⁹ יעמדו מפני קמנים¹⁰ בן כמול אב בת קמה באמה כלה ברמותה אורי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב הבן אינו מתבייש מאביו ועל מה יש לנו להשען על אביו שבשמים: (גב' ¹¹) אמר רב לא שנו אלא של מלך גפריה אבל של הרם ושל וורד מותר ושמואל אומר אף של הרם ושל וורד אסור של קנים ושל חילת מותר ולוי אמר¹² אף של קנים ושל חילת אסור וכן תני לוי במתניתין אף של קנים ושל חילת אסור: ועל האידום: מאי אידום אף לאעור בפלא דהד פופא בר בר הונא עבר ליה לבירה מגבורא אחא אבה תבריה אמר ליה מחולף במבאל דהד פופא זיל עבר ליה אפומא דהצבא או אפומא דקפא: בפולמום של מיטום גורו על עטרות כלות וכו': מאי עטרות כלות אמר רב בר הנה אמר ר' יוחנן עיר של רב תניא נמי הכי¹³ יאזרו עטרות כלות עיר של רב אבל עושה אותה כיפה של מילת תנא אף על חופת החתנים גורו מאי חופת החתנים ודורות המזוהרים תניא נמי הכי¹⁴ אלו הן חופת החתנים ודורות המזוהרים אבל עושה פפריה ותולה בה כל מה שירצה: ושלא ילמד את בני יוונים¹⁵ ת"ר כשצרו מלכי בית השמונאי זה על זה היה הורקום מבורין וארסמבולום מבכנים בכל יום ויום היה מושלשין דירנים בקופה ומעלין להן תמידיה לה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יוונים לע'הם בחכמת יוונים אמר להן כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידיהם לומר שלשלו להם דירנים בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע להצי וזמה נעץ צפריה¹⁶ נדרעקה איי ארבע מאות פריה אותה שעה יאמרו אורז ארבע חזירים ואורז ארס ששלמד לבנו חכמת יוונים ועל אותה שעה¹⁷ שנוי מעשה ואלא עומר הקדוש ושתי הלחם מבקעת עין סוכר איני והאמר רבי אבה¹⁸ לשון סורסי למה ואלא אי לשון הקדוש אי לשון יוונים ואמר רב יוסף¹⁹ בבבל לשון ארמי למה ואלא או לשון הקדוש או לשון פריסי²⁰ לשון יוונים לחוד וחכמת יוונים לא אסריא²¹ והאמר רב יהודה אמר שמואל משום "רשב" מאי רבתי²² עיני עוללה לפשי מכל בנות עיר אלק לידם היו בבית אבא המשא מאות למרו תורה והמשא מאות למרו חכמת יוונים ולא נשתייר מהן אלא אני כאן וכן אחי אבא בעסיא שאני של בית ר' קרובין למלכות הוה דתניא ימספר קומי רבי אהרן מרדכי האומר אבסולום בן ראובן²³ התירו (א) לספר קומי שרוא קרוב למלכות של בית רב גמליה לחוד חכמת יוונים משום מפני שקרובין למלכות: בפולמום האחרון גורו שלא תצא כלה באפריין וכו': מ"ס²⁴ משום צניעותא: וישמח רבן יוחנן במלה החכמה: ת"ר²⁵ משמח רבי אלעזר גנו מ"ס משמח רבי יהושע במלה עצה ומוחבה משמח ר"ע במלו ורועי תורה ונסתחמו מעייתו החכמה משמח רבי אלעזר בן עזריה במלו עטרות חכמה משמח חכמים עשרם משמח רבי חנינא בן דוסא במלו אנשי מעשה משמח אבא יוסי בן קמונתא במלו חסידים ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קמונתא שהיה מקטני חסידים משמח בן עזאי במלו השקרין משמח בן זומא במלו הדרשנין משמח רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות משמח רבי הוכפלי צרות: משמח רבי במלה ענה היראת הא: אמר ליה רב יוסף למה לא חיתני ענה דאכא:

אנא * אמר ליה רב נחמן לתנא לא חיתני ראת האמר דאכא: אנא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סומה

יוניא אמר להן כל זמן שעוסקים בעבודה אין נמסרין בידיהם לומר שלשלו להם דירנים בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע להצי וזמה נעץ צפריה¹⁶ נדרעקה איי ארבע מאות פריה אותה שעה יאמרו אורז ארבע חזירים ואורז ארס ששלמד לבנו חכמת יוונים ועל אותה שעה¹⁷ שנוי מעשה ואלא עומר הקדוש ושתי הלחם מבקעת עין סוכר איני והאמר רבי אבה¹⁸ לשון סורסי למה ואלא אי לשון הקדוש אי לשון יוונים ואמר רב יוסף¹⁹ בבבל לשון ארמי למה ואלא או לשון הקדוש או לשון פריסי²⁰ לשון יוונים לחוד וחכמת יוונים לא אסריא²¹ והאמר רב יהודה אמר שמואל משום "רשב" מאי רבתי²² עיני עוללה לפשי מכל בנות עיר אלק לידם היו בבית אבא המשא מאות למרו תורה והמשא מאות למרו חכמת יוונים ולא נשתייר מהן אלא אני כאן וכן אחי אבא בעסיא שאני של בית ר' קרובין למלכות הוה דתניא ימספר קומי רבי אהרן מרדכי האומר אבסולום בן ראובן²³ התירו (א) לספר קומי שרוא קרוב למלכות של בית רב גמליה לחוד חכמת יוונים משום מפני שקרובין למלכות: בפולמום האחרון גורו שלא תצא כלה באפריין וכו': מ"ס²⁴ משום צניעותא: וישמח רבן יוחנן במלה החכמה: ת"ר²⁵ משמח רבי אלעזר גנו מ"ס משמח רבי יהושע במלה עצה ומוחבה משמח ר"ע במלו ורועי תורה ונסתחמו מעייתו החכמה משמח רבי אלעזר בן עזריה במלו עטרות חכמה משמח חכמים עשרם משמח רבי חנינא בן דוסא במלו אנשי מעשה משמח אבא יוסי בן קמונתא במלו חסידים ולמה נקרא שמו אבא יוסי בן קמונתא שהיה מקטני חסידים משמח בן עזאי במלו השקרין משמח בן זומא במלו הדרשנין משמח רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות משמח רבי הוכפלי צרות: משמח רבי במלה ענה היראת הא: אמר ליה רב יוסף למה לא חיתני ענה דאכא:

אנא * אמר ליה רב נחמן לתנא לא חיתני ראת האמר דאכא: אנא:

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקא לה מסכת סומה

יט טעמאות כחזכ כמנסה מלמך זכ (א) חלל חללן ללכית ללחא כמנסה אלל כמייסא ע"ה (ב) כ:

(א) רבי פנחס בן יאיר אומר (ס"א דורות מביא לירי דורות) ודורות מביא לירי נקיות ונקיות מביא לירי מדרה ודורות מביא לירי פרישות ופרישות מביא לירי קדושה וקדושה מביא לירי ענוה וענוה מביא לירי ראות תנא וראת תנא מביא לירי חסידות וחסידות מביא לירי רוח הקודש ורוח הקודש מביא לירי תחית התמים ותחית התמים בא ע"י אליהו דגביא ויל כמדיה כמיטא ובא יצאנא כ"ר:

בבשת הפלכות ובחשבה דמיסין (דשין כמחא סומה) (א) צ"ל חכמת של אמות העולם (דפרי, וכו' כמי' סם):

קח נדבות פי רצה נא יהוה, ומשפטיך למדני: קט נפשי
בכפי תמיד, ותורתך לא שכחתי: קי נתנו רשעים פח
לי, ומפקודיך לא תעיתי: קיא נחלתי עדותיך לעולם,
כי ששון לבי המה: קיב נטיתי לבי לעשות חקיך,
לעולם עקב: קיג סעפים שנאתי, ותורתך אהבתי:
קיד סתרי ומגני אתה, לדברך יחלתי: קטו סורו ממני
מרעים, ואצרה מצות אלהי: קטז סמכני כאמרתך
ואחיה, ואל תבישני משברי: קיז סעדני, ואושעה

פירוש הרד"ק

עד סוף ימי, כמו שפירשנו ואצרנה עקב
(לעיל פסוק לג).
(קיג) סעפים, פירשו אותו, תואר, כלומר
בעלי המחשבות הרעות. ולפי דעתי,
שהוא שם, לא תואר. ופירושו כל שאר
המחשבות שנאתי, אבל תורתך אהבתי,
וכל מחשבתי עליה.
(קיד) סתרי ומגני, שלא ירעו לי החושבים
להרע לי. לדברך, והיא הבטחתך, יחלתי,
והיא תצילני מהם, או פירוש לדברך
לתורתך, כי השומר אותה לא יבואהו רע.
(קטו) סורו ממני, אל תטרידוני והניחוני
שאצרה מצות אלהי.
(קטז) סמכני כאמרתך, שהבטחתני,
ואחיה, ולא אמות ביד מרעים. ואל
תבישני משברי, ששברתי אליך שתושיעני
מהם. או פירוש כאמרתך שאמרת (ויקרא
יח, ה) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם,
ואני אעשה אותם. ובעשותם שברי ותקותי
שלא ישלטו בי המרעים.
(קיז) סעדני, שאם תסמכני ותושיעני מידם,

(קח) נדבות פי, התפילות והתהלות שאני
אומר לפניך ברוח נדיבה, יהיו רצויים
לפניך. ומשפטיך למדני, כי עליהם רוב
תפלתי.
(קט) נפשי בכפי תמיד, אף על פי שאני
בסכנה תמיד, כאילו נפשי בכפי, אעפ"כ
לא שכחתי תורתך.
(קי) נתנו רשעים פח לי, נתנו פח בדרכים
בעבורי ללכדני. ואעפ"י כן מפקודיך לא
תעיתי.
(קיא) נחלתי עדותיך, כמו נחלה הם לי,
כלומר שאני מוחזק בהם כאדם המוחזק
בנחלתו לעולם, שלא אצא מהם שעה
אחת שלא אחזיק בהם. כי ששון לבי
המה, כמו פקודי ה' ישרים משמחי לב
(מזמור יט, ט), ושם פירשנו הענין באר
היטב.
(קיב) נטיתי לבי, אם היה לבי נוטה לדרכי
העולם, אני הטייתי אותו לעשות חקיך,
כלומר שיהיה כל רצוני ומחשבתי לעשות
חוקיך. לעולם עקב, לעולם אעשה אותם

מדע. הלכות יסודי התורה פ"ז פ"ח פ"ט

פ"ח א משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה וכו'. נספר העיקרים מאמר ראשון פ"ח ביאור יפה דברי רבינו: ונאמר

לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי. הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם. לפיכך אין פורשין מנשותיהם. ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים: ז הנביא אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו ולהוסיף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מאותן הדברים הגדולים. ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכה לכונן אותם ולהודיעם מה יעשו או למונעים ממעשים הרעים שבידיהם. וכשמשלחים אותו נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל שלחו באמת. ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא. אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו והיה מהלך בדרכי הנבואה בקדושתה ובפרישותה ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו מצוה לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון. ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא וזה האות יש לו דברים בגו. ואעפ"כ מצוה לשמוע לו הואיל ואדם גדול וחכם וראוי לנבואה [הוא] מעמידים אותו על חזקתו. שבכך נצטוונו כמו שנצטוונו לחתוך את הדין ע"פ שני עדים כשרים ואע"פ שאפשר שהעידו בשקר הואיל וכשרים הם אצלנו מעמידין אותן על כשרותן. ובדברים האלו וכיוצא בהן נאמר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו. ונאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב:

פרק שמיני

א משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהמאמין על פי האותות יש בלבו דופי שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. אלא כל האותות שעשה משה במדבר לפי הצורך עשאו. לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצרים קרע את הים והצליל בתוכו. צרכנו למזון הוריד לנו את המן. צמאו בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרח בלעה אותן הארץ. וכן שאר כל האותות. **ובמה האמינו בו במעמד הר סיני** שעיינו ראו ולא זר ואזינו שמעו ולא אחר האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים משה משה לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר פנים פנים דבר ה' עמכם. ונאמר לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת. ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהוא אמת שאין בו דופי שנאמר הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם. מכלל שקודם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה: **ב** נמצאו אלו ששולח להן הם העדים על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך לעשות להן אות אחר. שהם והוא עדים בדבר כשני עדים שראו דבר אחד ביחד שכל אחד מהן עד לחבירו שהוא אומר אמת ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחבירו. כך משה רבינו כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות. וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו בעת שנתן לו האותות לעשותן במצרים ואמר לו ושמעו לקולך. ידע משה רבינו שהמאמין על פי האותות יש בלבבו דופי ומהרהר ומחשב והיה נשמט מלילך ואמר והן לא יאמינו לי. עד שהודיעו הקב"ה שאלו האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים ואחר שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסתלק הרהור שמהרהרין אחר כך שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת מתחילה ולא ישאר בלבם הרהור. והוא שהכתוב אומר וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה. נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר. אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון. כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואע"פ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר. כך מצוה לשמוע מזה הנביא אע"פ שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט: **ג** לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו אין שומעין לו ואנו יודעין בבאור שאותן האותות בלט וכשוף הן. לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות כדי שנערוך אותות זה לאותות זה. אלא בעיינינו ראינוה ובעינינו שמענוה כמו ששמע הוא. הא למה הדבר דומה לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו שאינו כמו שראה שאינו שומע להן אלא יודע בודאי שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה שאם בא האות והמופת לא תשמע אל דברי הנביא ההוא. שהרי זה בא אליך באות ומופת להכחיש מה שראית בעיניך והואיל ואין אנו מאמינים במופת אלא מפני המצוה שצונו משה היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה שראינו וששמענו:

פרק תשיעי

א ידבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת

א סמ"ג לאוין סמ"ד סס"ה:

לחם משנה

פ"ח ב וזהו שאמר לו הקב"ה בתחילת נבואתו וכו' עד שהודיעו הקב"ה וכו'. הנה כנאן קושיא מנא חסדא דהפסוקים הם הפסוקים נמנה דפסוק וזה לך האות הוא מוקדם לפסוק וכן לא יאמינו לי. וי"ל לפרש דבריו עם מה ששעור עוד דבריו דל"ך נמקרה דעמו של משה כמה שאמר לו הקב"ה שהם לא יאמינו האמנה

מגדל עז

אם אינו מוחזק והורגת שעה. פרק הנחמין (דף פ"ט) ובלדרישין פרק האשה מדכחיב אליו ששמעון ובענין אליהו בזה הכתוב וכו' שביאר פ"ט. אמנם מה שהוסיף שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה הוא לח"ל עוד נמש' מגילה מיימי לה ברוב התלמוד מפורסם:

פ"ח א ג נם ענין זה מעורב בענין פ' השביעי. ומ"ש שם בל להכחיש אין שומעין לו ושאר הענין